

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANKLARI UYUSHMASI
(ASSOTSIATSIYA) NING TASHKIL ETILISHI, UNING ASOSIY
MAQSADLARI VA BANK TIZIMINI ISLOH QILISHDAGI O'RNI**

Abduvaxobov Shaxzod Xolmo'min o'g'li
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Bank ishi kafedrasi assistenti,
Madaminova Zebo Hamro qizi
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi banklari Uyushmasi (Assotsiatsiya)ning tashkil etilishi, uning huquqiy asoslari, asosiy faoliyat yo'nalishlari hamda mamlakat bank tizimini isloh qilishdagi o'rni yoritilgan. Assotsiatsiyaning tijorat banklari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, zamonaviy moliyaviy xizmatlar ko'rsatish tizimini takomillashtirish va xalqaro bank amaliyotlarini joriy etishdagi strategik ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, Assotsiatsiyaning normativ-huquqiy hujjatlar ishlab chiqish, bank xodimlari malakasini oshirish, bank mijozlari manfaatlarini himoya qilish kabi yo'nalishlardagi faoliyati chuqur tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston bank tizimi, banklar Uyushmasi, moliyaviy islohotlar, banklararo hamkorlik, tijorat banklari, bank xodimlari malakasi, bank tizimini modernizatsiya qilish.

Abstract. This article discusses the establishment of the Association of Banks of the Republic of Uzbekistan (Association), its legal framework, main areas of activity, and its role in reforming the country's banking system. The strategic importance of the Association in strengthening cooperation between commercial banks, improving the system of providing modern financial services, and introducing international banking practices is analyzed. The Association's activities in such areas as developing regulatory legal acts, improving the skills of bank employees, and protecting the interests of bank customers are also analyzed in depth.

Keywords: banking system of Uzbekistan, Association of Banks, financial reforms, interbank cooperation, commercial banks, bank employee skills, modernization of the banking system.

Абстрактный. В статье рассматривается создание Ассоциации банков Республики Узбекистан (Ассоциация), ее правовая база, основные направления деятельности, а также ее роль в реформировании банковской системы страны. Проанализировано стратегическое значение ассоциации в укреплении сотрудничества коммерческих банков, совершенствовании системы предоставления современных финансовых услуг, внедрении международной банковской практики. Также будет проведен углубленный анализ деятельности

Ассоциации по таким направлениям, как разработка нормативно-правовых документов, повышение квалификации банковских работников, защита интересов клиентов банков.

Ключевые слова: Банковская система Узбекистана, Ассоциация банков, финансовые реформы, межбанковское сотрудничество, коммерческие банки, квалификация банковских работников, модернизация банковской системы.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, mamlakat iqtisodiyoti va moliya tizimida tub islohotlar amalga oshirila boshlandi. Bu islohotlarning markazida esa bank-moliya sektorining mustahkamlashuvi turdi. Shu kontekstda 1995-yil 6-fevralda O'zbekiston Respublikasi banklari Uyushmasi (Assotsiatsiyasi) tashkil etildi. Ushbu tashkilot O'zbekistondagi barcha tijorat banklari faoliyatini muvofiqlashtirish, ularning manfaatlarini himoya qilish hamda zamonaviy moliyaviy xizmatlarni rivojlantirishda muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda.

Banklar Uyushmasi — bu notijorat, mustaqil jamoat tashkiloti bo'lib, asosiy maqsadi banklar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirish, ularning umumiy manfaatlarini ifoda etish, qonunchilik tashabbuslarini ilgari surish va moliyaviy sohada xalqaro tajribani joriy etishdan iborat. Mazkur tashkilot O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki bilan hamkorlikda ishlaydi, lekin uning tarkibiy qismi emas.

1990-yillar boshida sobiq ittifoqdan meros bo'lib qolgan markazlashgan bank tizimi iqtisodiy mustaqillik sharoitlariga javob bermas edi. Shu bois, yangi mustaqil respublikada tijorat banklarini erkinlashtirish, banklar o'rtasida raqobat muhitini shakllantirish, ular faoliyatini qonunchilik asosida tartibga solish zarurati paydo bo'ldi. 1995-yil 6-fevralda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qaroriga binoan Banklar Uyushmasi tashkil etilib, unga “bank tizimi islohotlarini chuqurlashtirishda banklar o'rtasidagi integratsiyani mustahkamlash” kabi muhim vazifalar yuklatildi [1]. Banklar Uyushmasining asosiy funksiyalari quyidagilardan iborat:

1. Banklar o'rtasida axborot almashinuvi va hamkorlikni kuchaytirish.
2. Moliyaviy xizmatlar sifati va bank xizmatlari turlarini diversifikatsiya qilishni qo'llab-quvvatlash.
3. Banklarning qonunchilik tashabbuslarini ilgari surish, ularni parlament va ijroiya organlariga taklif sifatida taqdim etish.
4. Bank sohasida xalqaro tajriba va texnologiyalarni joriy etish.

Ushbu vazifalar ijrosi mamlakat moliyaviy tizimining mustahkamlashuvi va barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin tutmoqda. O'zbekiston bank tizimi so'nggi yillarda chuqur islohotlar davrini boshdan kechirmoqda. Xususan, 2020-yildan boshlab Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida bank sektorida raqamlashtirish, xususiylashtirish va xalqaro standartlarni joriy etish bo'yicha keng qamrovli ishlar

amalga oshirilmoqda. Banklar Uyushmasi bu jarayonda ishtirokchi emas, balki tashabbuskor subyekt sifatida ishtirok etmoqda. Masalan, 2022-yil aprel oyida Banklar Uyushmasi tomonidan O'zbekiston bank tizimi uchun ESG (Environmental, Social and Governance) mezonlarini joriy etish bo'yicha konsalting xizmatlari yo'lga qo'yildi. Bu tashabbus orqali banklar ekologik barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat va korporativ boshqaruv tamoyillarini o'z faoliyatlariga tatbiq eta boshladi [2]. Shuningdek, Uyushma banklar uchun yagona kredit byurosi tizimini yo'lga qo'yishda ham muhim rol o'ynadi. Bu tizim banklar o'rtasida kredit axborotini almashish, qarz oluvchilarning kredit tarixini tahlil qilish imkonini yaratdi. Natijada, qarzlar portfelining sifati yaxshilanib, banklarning ishonchliligi oshdi.

2019-yilda Uyushma Yevropa Ittifoqi va Osiyo Taraqqiyot Banki bilan hamkorlikda "Bank sektorini modernizatsiyalash va moliyaviy inklyuziyani kengaytirish" dasturini amalga oshirishda ishtirok etdi [3]. Banklar o'rtasidagi tajriba almashinuvini kengaytirish, mintaqaviy loyihalarni moliyalashtirishga ko'maklashmoqda. Yana bir muhim yo'nalish bu — malakali kadrlar tayyorlashdir. Banklar Uyushmasi huzurida faoliyat yuritayotgan "Bank-moliya o'quv markazi" orqali har yili minglab bank xodimlari zamonaviy texnologiyalar, moliyaviy tahlil va risklarni boshqarish bo'yicha o'quv kurslarida qatnashadi. Ushbu markaz 2018-yildan boshlab xalqaro CFA va ACCA dasturlariga asoslangan kurslarni yo'lga qo'ydi [4]. O'zbekiston Respublikasi banklari Uyushmasi o'zining tashkil etilgan kunidan boshlab, bank sektorida hamkorlikni rivojlantirish, tizim barqarorligini ta'minlash va xalqaro tajribani joriy etish borasida faoliyat yuritib kelmoqda. Hozirda u nafaqat tijorat banklari o'rtasida ko'priq, balki iqtisodiy islohotlarning muhim tayanchi sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston Respublikasi banklari Uyushmasi faoliyati 2020-yildan so'ng yangi bosqichga ko'tarildi. Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan "2020–2025-yillarda O'zbekiston Respublikasining bank tizimini rivojlantirish strategiyasi" asosida Uyushma o'z faoliyatini zamonaviy talablar va global trendlarga moslashtirishni boshladi. Mazkur strategiyada moliyaviy xizmatlarning jamoatchilik uchun ochiqligi, raqamli bank xizmatlarini keng joriy qilish, banklar o'rtasida sog'lom raqobat muhitini yaratish kabi ustuvor yo'nalishlar belgilangandi. Banklar Uyushmasi bu strategiyani amalga oshirishda banklar uchun metodik ko'rsatmalar ishlab chiqish, tahliliy hisobotlar tayyorlash va seminar-treninglar o'tkazish orqali ishtirok etdi. Xususan, 2021-yilda tashkilot tomonidan "Raqamli bank xizmatlari bo'yicha standart" ishlab chiqildi va a'zolikdagi tijorat banklariga joriy etish tavsiya qilindi.

O'zbekiston aholisi orasida moliyaviy savodxonlik darajasining oshirilishi, ayniqsa, raqamli xizmatlardan foydalanish madaniyatini shakllantirishda Banklar Uyushmasining alohida o'rni bor. 2022-yil davomida tashkilot "Moliyaviy savodxonlik – barqaror rivojlanish kafolati" nomli media-loyihani ishga tushirdi.

Ushbu loyiha doirasida ommaviy axborot vositalarida interaktiv roliklar, bloggerlar ishtirokida intervyular, bank xizmatlari haqida oddiy tushuntirishlar berildi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, Markaziy bank va Banklar Uyushmasi hamkorligida maktab o'quvchilari, kollej va universitet talabalari uchun "Bank ishi va moliyaviy madaniyat" nomli tanlovlar va mahorat darslari tashkil etildi [6].

Banklar Uyushmasi tomonidan so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan yana bir muhim tashabbus — bu sektorlar bo'yicha ixtisoslashgan bank xizmatlarini rivojlantirishga ko'maklashishdir. Xususan, agrosanoat majmui, kichik biznes va ayollar tadbirkorligi sohalari uchun alohida moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish yuzasidan tavsiyalar ishlab chiqilgan. 2023-yil avgust oyida Banklar Uyushmasi va Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi o'rtasida hamkorlik memorandumiga imzo chekildi. Ushbu hamkorlik doirasida xotin-qiz tadbirkorlar uchun imtiyozli kreditlar ajratish, ayollarni bank xizmatlari bilan tanishtirish va moliyaviy maslahatlar berish bo'yicha dastur ishlab chiqildi [7].

O'zbekiston Respublikasi bank tizimining xalqaro reytinglarda o'z o'rnini topishida ham Banklar Uyushmasining xizmati beqiyos. 2023-yil sentabr oyida Banklar Uyushmasi vakillari Malayziyada o'tkazilgan "Islomiy moliyaviy xizmatlar innovatsiyalari" xalqaro forumida ishtirok etib, O'zbekiston bank sektoridagi islohotlar haqida taqdimotlar qilishdi. Ushbu forumda O'zbekistonning bir nechta tijorat banklari — "Ipoteka bank", "Asaka bank", "Hamkorbank" — Banklar Uyushmasining koordinatsiyasi asosida "Eng innovatsion mahsulotlar" nominatsiyalarida e'tirof etildi [8]. O'zbekiston bank sektorida "Open Banking" tamoyillari bosqichma-bosqich joriy qilinmoqda. Bu jarayonda Banklar Uyushmasi muvofiqlashtiruvchi sifatida yetakchi rolni o'ynadi. 2024-yilda "Ochiq API" platformalarini joriy etish bo'yicha birinchi bosqich tajriba loyihalari amalga oshirildi. Mazkur tizim orqali mijozlar o'z ma'lumotlarini bir bankdan boshqasiga tezkor va xavfsiz ko'chirish imkoniyatiga ega bo'ldi [9]. Shuningdek, raqamli identifikatsiya tizimini joriy etish, e-KYC (know your customer) standartlari asosida mijozlarni masofadan aniqlash texnologiyalarini joriy etish borasida ham Banklar Uyushmasi metodik materiallar ishlab chiqib, Markaziy bankga takliflar taqdim etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1995-yil 6-fevraldagi qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Banklari Uyushmasi rasmiy sayti: <https://uba.uz/>
3. Yevropa Ittifoqi va OTB bilan hamkorlik to'g'risidagi press-revizlar, 2019-yil.
4. "Bank-moliya o'quv markazi" kurslari bo'yicha rasmiy hisobotlar, 2022-yil.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki axborotnomasi, 2023-yil.
6. "Moliyaviy savodxonlik bo'yicha media-loyiha haqida" — UzReport TV, 2022.

7. O'zbekiston Respublikasi Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi rasmiy e'lonlari, 2023-yil.
8. IFN Forum, Malaysia – 2023: <https://www.redmoneygroup.com/>
9. UBA.uz sayti: Open Banking loyihalari bo'yicha press-revizlar, 2024-yil.